

Izvajanje odloka o povišanju plač v gospodarstvu

V zvezi z odlokom o povišanju plač je bilo nedavno objavljeno navodilo, ki odreja, kako se bo ta odlok izvedel v tarifnih pravilnikih gospodarskih organizacij.

Tudi to navodilo izhaja od osnovnih zamisli gospodarske politike za naslednje razdobje, posebno iz tistih, ki so jih v ljudski skupščini razložili Edvard Kardelj, Svetozar Vukmanovič in nekateri drugi poslanci, predvsem pa iz tega, da je treba še sedaj v okviru sedanjega plačnega sistema težiti za postopno doseganje smotrov, ki jih bo vseboval tudi novi plačni sistem.

V navodilu je nekaj pomembnih točk, ki jih je treba prav v tem smislu poudariti, ker nudijo možnosti, da se vzporedno s povečanjem tarifnih postavk vneslo v nagrajevanje tudi nekatere druge posebnosti, ki bodo prispevale k njegovemu izboljšanju.

Možnosti za popravke

Predvsem se z navodilom popravljajo odnosi v nagrajevanju med nekaterimi gospodarskimi vejami. V usnjarski, gumarski in obutveni industriji kakor tudi v pomorskem prometu in pomorskem gospodarstvu bo povišanje večje, kakor je določeno za druge veje. To je dejansko korak v zelo zapletenem poslu, da se vskladijo višine plač med posameznimi gospodarskimi področji. Širše rešitve v tej smeri bo vsekakor prinesel sam plačni sistem.

Navodilo omogoča, da se tudi v okviru gospodarske organizacije napravijo določeni popravki. Podjetje je dolžno, da tečno izračuna novi znesek plač

za nekvalificirano, ločeno pa za kvalificirano osebje. Znotraj vsake izmed teh dveh skupin pa ni dolžno, da poveča vsako posamezno tarifno postavko točno za 10% ali za 5%. Pri nekaterih je lahko povišanje večje, pri drugih manjše. Praktično je kolektivom omogočena elastičnost v razporejanju tega povišanja in jim je dana možnost, da popravijo nesorazmerja v nagrajevanju posameznih delovnih mest, do katerih je prišlo zaradi prejšnjih napak pri določanju plač ali zaradi dejanskih sprememb v poslovanju podjetja.

Koliko bo to izkoriščeno, je to stvar vsakega kolektiva in njegovih organov upravljanja. Važno je, da se sprejme in ureni misel, da povišanje plač ni nujno izvesti povsod linearno, to je za vsakega v enakem odstotku. To pripominjamo zato, ker se je tu pa tam že pojavljala odpor posameznikov, da bi se tarifna postavka za neko drugo delovno mesto povišala za nekaj več. Zahteve po enakem povišanju utemeljujejo večinoma s »socialnim« pojmovanjem odloka o plačah.

Tako v vsem gospodarstvu kakor tudi v vsaki posamezni gospodarski organizaciji pa bi moralo priti do izjave vse tisto, kar se je hotelo in kar je predstavljalo smoter teh ukrepov, v prvi vrsti potreba, da postane nagrajevanje čim bolj učinkovito in da se še sedaj napravijo popravki, kjer je to mogoče.

Zvišanje iz dobička

Pripomniti smo, da se bo zvišanje posebej izračunalo za kvalificirane, posebej pa za nekva-

lificirane delavce in uslužbence. Kakor je znano, so za te dve skupini določeni različni odstotki povišanja: za prvo 10, za drugo 5%. Tako se povečuje plačni razpon med osebjem s kvalifikacijami in brez kvalifikacij, kar naj bo spodbuda za strokovno izpopolnjevanje in obvladavanje dela. O tem smo že izčrпно pisali. Ločeno določanje novih tarifnih postavk za prvo in drugo skupino naj zagotovi izvedbo te zamisli, ker se plačni sklad teh dveh skupin tako ne bo mogel mešati, oziroma ne bo mogoče povišanja za eno skupino zmanjšati na račun druge in obratno.

Zvišanje bo dejansko značilo v povprečju več kakor 5 in 10%, ker bo omogočeno, da bodo podjetja izločila za plače večji delež dobička kakor doslej. Vsekakor, da bi to ureničili, so določeni pogoji, v prvi vrsti uspešno poslovanje, ki mora prineseti dobiček. Sicer podjetje ne bo moglo realizirati za svoje delavce in uslužbence tega zneska za plače. In obratno: povišanje plač iz dobička je lahko še večje, kolikor bo gospodarska organizacija dosegla boljše finančne rezultate.

Ko je govora o posameznem podjetju, vsekakor ta del povišanja ni strogo »zagotovljeno«, toda tudi ne strogo omejeno. V največji meri je odvisno od samega delovnega kolektiva in njegovih organov upravljanja. Potrebno je prav tako poudariti, da je ta ukrep nasploh na liniji priprav za večjo materialno zainteresiranost podjetij in delovnega kolektiva s pomočjo dobička.

Ali je potrebno družbeno posredovanje?

V zadnjem času se številne naše tovarne zelo trudijo, da bi našle možnosti za tako proizvodno, ki bi prispevala k povečanju potrošnega blaga na tržišču.

Eden izmed načinov za hitrejšo in boljše osvojitve proizvodnje takih izdelkov je kooperacija, ki je pokazala že lepe rezultate. Po tej poti sta šli tudi podjetje »Vlado Bagat« iz Zadra in Slavonški partizan« iz Slavonkega Broda. Sklenili sta dogovor o kooperaciji pri izdelovanju šivalnih strojev. Analize namreč kažejo, da lahko naš trg sprejme okrog 12.500 strojev na leto, to pa je število, ki opravičuje namero, da bi osvojili tako proizvodnjo, tem bolj, ker tako zmanjšujemo uvoz.

Dogovorili sta se, da skupno kupita licenco nekega tujega podjetja, da bi čim prej začeli proizvodnjo. Toda ta dogovor ni bil realiziran. Namesto da bi s skupnimi silami rešili to vprašanje — išče sedaj vsako izmed teh podjetij svojo rešitev. Tako se »Vlado Bagat« pogaja z italijansko firmo »Pechi« o nakupu licence, za katero potrebuje 150.000 dolarjev in še 1 milijardo dinarjev za investicije, medtem ko se pogaja »Slavonški partizan« s tvrdko »FEB« iz Würthenberga. Dobil bi licenco brezplačno in zahteva je 264 milijonov za investicije, dej tega pa bi dal iz lastnih sredstev. Na prvi pogled je videti druga ponudba ugodnejša medtem ko prvi ni mogoče ugovarjati, da ne gre za licenco firme, ki je svetovno znana.

Ne glede na to, kakšne prednosti bi imel za posamezno podjetje nakup te ali one licence, je tu važno predvsem to, da podjetji ne moreta in ne smeja delati vsaka zase, ko sta se že dogovorili o kooperaciji. Ne gre tukaj toliko za formalno spoštovanje dogovora kolikor zato,

da je tako stanje »lastnih« poslov nekoristno in škodljivo. Zakaj naj bi skupnost prevzemala nove obveznosti, ki je vsem jasno, da je najbolje, če obe podjetji to nalogo opravita skupno. Tedaj ta naloga ne bo samo prej opravljena, temveč bo zahtevala tudi manj sredstev, ker bo vsako podjetje izdelovalo tisto, za kar so njegove zmogljivosti primernejše.

V začetku so izračunali, da bi šivalni stroj v kooperaciji stal okrog 65.000 din. Če pa bi stroj izdelovalo vsako podjetje zase, bi stroški, kar je razumljivo, takoj porasli. Tedaj bi šivalni stroj, za katerega proizvodnjo smo se odločili zato, ker je na domačem trgu po njem povpraševanje, postajal zaradi svoje cene potrošniku še bolj nedostopen.

Neodvisno od teh dveh podjetij se je pojavilo tudi slovensko podjetje »Mirna«, ki pravtako osvaja proizvodnjo šivalnih strojev na svoj račun, vsa tri podjetja pa za potrebe enega in istega jugoslovanskega trga. Glede na omejene možnosti nakupa teh izdelkov bi v tem primeru prišlo do nakopičenja blaga in potrebe, da stroje eventualno izvažamo.

V takih razmerah je jasno, da bi skupnost tudi tem izdelkom plačala davek. Zato je v interesu gospodarstva kot celote, da do tega ne pride in da so podjetja odgovorna za izpolnitev medsebojnih obveznosti. Tu se res ni treba bati očitkov, da bo to administrativna rešitev, ker gre za tako daljnosežne posledice, ki bi jih mogle imeti tako poslovanje za državo kot celoto. V takem »n podobnih primerih je družbeno posredovanje popolnoma opravičeno in nužno.

D. P.

Šolanje kadrov za gradbeništvo

Dotok kvalificiranega osebja ne zadovoljuje potreb

V prejšnji številki smo na podlagi materiala iz knjige »Delo in delovni pogoji v gradbeništvu«, ki jo je izdala komisija za proučevanje dela in delovnih pogojev v gradbeništvu, orisali stanje higiensko tehnične zaščite v tej važni gospodarski panogi. Danes se bomo pomudili pri vzgoji kvalificiranega in visokokvalificiranega kadra.

Učenci v gospodarstvu

Število učencev v gospodarstvu kaže zelo slabo stanje. V industriji gradbenega materiala in v gradbeni operativi se število učencev iz leta v leto znižuje. Velikost zniževanja najbolj očito vidimo iz naslednje tabele.

Leto	gradbeništvo	industrija gradbenega materiala
1949	8.956	1.381
1950	7.822	1.422
1951	6.345	1.276
1952	3.917	605
1953	2.809	643
1954	3.398	396
1955	5.225	323

Pripomba: s temi številkami so zajeti samo učenci v gospodarstvu v podjetjih družbenega sektorja.

Potrebno je poudariti, da je po resnem zniževanju števila učencev v zadnjih letih lani na-

stopilo določeno izboljšanje, posebno v gradbeni operativi. Prav tako moramo poudariti, da je podobno, če ne še slabše stanje z učenci v gospodarstvu na področju gradbene obrti. Zanimivo je, da je v letu 1954 znašalo skupno število učencev v gospodarstvu v gradbeništvu 6.394, od tega 40% v zasebnem sektorju.

Ko primerjamo število študentov učencev v posameznih ljudskih republikah, ugotovimo na primer, da ima Srbija, ki je največja po številu prebivalstva, ki ima največ gradbenih podjetij in v njih zaposlenih delavcev, okrog 15% učencev manj kakor Slovenija ali okrog 38% manj kakor Hrvaška.

Na posamezno najvažnejše poklice v gradbeništvu odpade naslednje število učencev: 2.222 zidarjev, 684 tesarjev, 4 betoničarji, 14 armircevi, 316 kamnosekov in klesarjev, kar tvori nad 50% vsega števila. Drugi se učijo drugačnih obrti. Posebno je težavno stanje učencev v fa-

saderski obrti, kjer se uči samo en učenec, nato v asfalterski, kjer sta dva, v sadrarski, kjer so štirje, v štukaterski, kjer so štiri itd. Iz tega z lahkoto sklepamo, da bodo te gradbene obrti zelo hitro izumrle, če ne bomo pokrenili vsega, da se bo število učencev v njih povečalo.

V primerjavi s številčnim stanjem delavcev je bil lani v razmerju do učencev v gospodarstvu zelo težaven položaj. Na skupno 100 zaposlenih v gradbeništvu je odpadlo 1,6 učelca, na 100 delavcev 1,8, na 100 kvalificiranih delavcev 7,4 učenca. V industriji gradbenega materiala je to razmerje še slabše. Če pa upoštevamo potrebo po strokovnih delavcih, bi moral biti dejanski odnos: en kvalificirani delavec — en učenec.

Problem pribegniti večjega števila učencev je težaven in mnogovrsten. To je odvisno tako od sistema šolanja, materialne oskrbe učencev kakor tudi od zbujanja zanimanja pri

mladinu za posamezne gradbene obrti.

Inženirsko tehnično osebje

Dotok inženirsko tehničnega osebja prav tako ne zadovoljuje potreb. Zadnja leta je prihajalo s fakultet 500 do 700 gradbenih in arhitektonskih inženirjev. To je vsekakor uspeh, če upoštevamo možnosti šol, še daleč pa ni dovolj za potrebe gradbeništva. Takšno število diplomiranih študentov lahko krije komaj polovico potreb. Če pri tem upoštevamo povprečno starost sedanjega inženirskega osebja in odstotek odhodov iz stroke, tedaj je zadovoljitev potreb še na nižji ravni.

Porast diplomiranih študentov je večinoma neodvisen od podjetij, ki jim je ta kader potreben. V zadnjih letih so podjetja štipendirala okrog 600 študentov, kar je glede na potrebe veliko premalo.

Čeprav je pomanjkanje srednjetehtičnega kadra veliko, se število srednjetehtičnih šol

gradbene stroke zmanjšuje, s tem pa tudi število učencev. Zadnja leta je končalo te šole vsako leto 1.200 do 1.600 učencev. Stanje je še težje zato, ker za potreba industrije gradbenega materiala sploh ni srednjih tehničnih kadrov.

Šolanje delavcev

Ni na razpolago mnogo podatkov o strokovnem usposabljanju polkvalificiranih in nekvalificiranih delavcev v okviru samega podjetja. Večinoma je bilo tako izobraževanje kadrov prepuščeno presoji posameznih podjetij, pospeševalo pa se je po trenutnih potrebah brez kakršnekoli koordinacije in perspektive. Kljub temu po dosedanjih izkušnjah lahko računamo, da je komaj 3% priučenih delavcev med letom pridobilo višje zvanje v tečajih in strokovnem usposabljanju pri samem delu.

Sprejem predpisov o strokovni izobrazbi in pridobivanju te izobrazbe za poklice v gradbeništvu je eden izmed nujnih pogojev za večji dotok strokovnih kadrov z usposabljanjem pri delu in z opravljanjem izpitov, posebno glede kakovosti strokovnega znanja, ki doselej pri tej vrsti šolanja ni bilo zadovoljivo.